

психологічної роботи підтвердила специфічність організації групового процесу та її змістовного наповнення.

Список використаних джерел:

1. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. Психотерапія залежностей. Метод сказкотерапії. – СПб. : «Речь» 2001. – 176 с.
2. Ільїна Ю. Н. Трансформації ментальних моделей в осіб середнього віку у кризових життєвих ситуаціях / Монографія / УДК 159.95 – 053.85:316.485 – К. : 2007. – 240 с.
3. Юнг К.Г. Избранное / Пер. с нем. Е. Б. Глушак, Г. А. Бутузов, М. А. Собуцкий, О. О. Чистяков, отв. ред. С. Л. Удових. – Мн. : ООО «Попурри», 1998. – С. 85 – 93.

Галустьян Олена Аркадіївна

старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення навчально-наукового інституту № 4 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

Захаренко Людмила Миколаївна

старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення навчально-наукового інституту № 4 Національної академії внутрішніх справ, кандидат психологічних наук

Юрченко-Шеховцова Тетяна Іванівна

старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення навчально-наукового інституту № 4 Національної академії внутрішніх справ

ІНТЕРАКТИВНІ ЗАНЯТТЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ АДЕКВАТНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ КУРСАНТІВ

Професійна мотивація працівників правоохоронних органів досить часто виступає предметом дослідження у науковій літературі. Професійна мотивація є необхідною передумовою розвитку професіоналізму

поліцейських, а тому вивчення питання щодо формування адекватної мотивації на навчання та подальшу службу в Національній поліції України є актуальним завданням сьогодення.

Аналіз фахової літератури з даного питання дозволив визначити, що структурними елементами професійної мотивації, згідно з науковими поглядами А. К. Маркової, є: 1) професійне покликання, 2) професійні наміри, 3) ціннісні орієнтації в професійній діяльності, 4) мотиви професійної діяльності, 5) професійні домагання, 6) професійні очікування [1]. Першим «кроком» до оволодіння професією повинно бути професійне покликання.

Серед ряду існуючих класифікацій професійної мотивації правоохоронців найбільш поширеними є класифікації В. Л. Васильєва та А. П. Москаленка. Класифікація В. Л. Васильєва визначає п'ять основних типів професійної мотивації: 1) адекватний; 2) ситуаційний; 3) конформістський; 4) компенсаторний; 5) кримінальний [2]. Запропонована А. П. Москаленком (1999) класифікація включає шість типів професійної мотивації: 1) адекватний; 2) ситуаційний тип, пов'язаний з престижем професії та матеріальними стимулами; 3) ситуаційний тип, пов'язаний з романтичною привабливістю професії; 4) конформістський; 5) компенсаційний; 6) кримінальний [3].

Заслуговує на увагу дисертаційне дослідження Н. І. Чабанюк (2012), у якому зроблено спробу рівневого підходу до опису мотивації молодих фахівців-правоохоронців (зі стажем роботи до трьох років) до професійної діяльності:

1) високий рівень (адекватно сформовані уявлення про професію, що пов'язується із захистом прав і свобод громадян, боротьбою зі злочинністю; прагнення до успіху у професійній діяльності, самостійності і відповідальності, кар'єрного зросту, саморозвитку);

2) середній рівень;

3) низький рівень (до діяльності спонукають зовнішні мотиви; професія пов'язана з можливістю покращити свій матеріальний стан та використання професійних повноважень у власних цілях) [4].

Однією з головних умов реалізації освітнього процесу, в рамках якого розвивається й зміцнюється мотивація курсанта на службу в Національній поліції України, є мотивація на навчання. Дана мотивація ґрунтується на потребі, яка стимулює особистісну пізнавальну активність курсанта та готовність до засвоєння знань. Зовнішня мотивація виникає під впливом і тиском зовнішніх імпульсів (вимог, наказів, примусів тощо) та викликає зовнішній дискомфорт як зобов'язання виконувати чийсь волю, а внутрішня мотивація – під впливом внутрішнього дискомфорту і зумовлює самоорганізацію особистістю власної діяльності, незалежно від чийсь волі (з метою отримання внутрішнього задоволення, позитивного психічного стану). Формування й розвиток мотивації у курсантів до навчальної діяльності та майбутньої професійної діяльності є одним з головних завдань сучасної відомчої освіти.

Авторську модель розвитку внутрішньої мотивації навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в освітньому процесі запропонував В. О. Климчук (2014). Дана модель є трьохрівневою і включає:

1) ситуаційний рівень (внутрішня мотивація виникає внаслідок задоволення в діяльності базових психологічних потреб, що визначається структурою та особливостями самої діяльності);

2) ситуаційно-ціннісний рівень (внутрішня мотивація виникає лише у ситуації виконання значимої, цінної діяльності, навіть якщо у цій діяльності задовольняються не всі базові потреби);

3) суб'єктно-ціннісний рівень (пов'язаний із набуттям ціннісного статусу не окремою діяльністю, а самими базовими психологічними потребами; діяльність переломлюється особистістю через призму ціннісної сфери таким чином, що людина в ситуації виконання навіть найнуднішої

діяльності, буде шукати способи реалізації власних цінностей, чим переводить діяльність у статус внутрішньо мотивованої [5].

Науковець стверджує, що формування внутрішньої мотивації молоді у навчальній діяльності призводить до значного зменшення кількості конфліктних цінностей, загальної кількості цінностей, зростання кількості факторів ціннісної сфери, розподілу цінностей на моральнісні та діяльнісні з виокремленням ціннісних груп самодетермінованості, компетентності та значимих стосунків [5].

Ми солідарні з В. О. Климчуком [5; 6] в тому, що розвиток внутрішньої мотивації особистості має на меті вирішення двох завдань: 1) сприяти появі досвіду внутрішньо мотивованої поведінки; 2) сприяти переходу здобутих у даному досвіді стратегій у ціннісну сферу. Саме тому для формування адекватної професійної мотивації курсантів у період навчання доцільно використовувати педагогічні та психологічні засоби.

До найефективніших психологічних засобів формування адекватної професійної мотивації відноситься соціально-психологічний тренінг (тренінг професійної мотивації працівників ОВС (А. П. Москаленко, Д. О. Кобзін (1999), мотиваційна тренінгова програма «Мотор» (Н. І. Ковальчишина (2008), програма розвитку професійної мотивації молодих фахівців ОВС (Н. І. Чабанюк (2012) тощо).

З метою вивчення мотивації курсантів (слухачів) на навчання та подальшу службу в Національній поліції України співробітниками наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення навчально-наукового інституту № 4 Національної академії внутрішніх справ (м. Київ) у квітні 2016 року було проведено анонімне опитування за розробленою анкетною, яка передбачала відповіді закритого типу. За результатами проведеного дослідження підготовлено інтерактивне заняття з елементами тренінгу «Розвиток адекватної професійної мотивації у курсантів», яке проводилось з курсантами випускних курсів на базі психотренінгового комплексу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ

у травні 2016 року. Пропонуємо деякі вправи, які були включені до програми проведення інтерактивного заняття.

Вправа «Діагностика ступеню задоволення основних потреб» (за А. Маслоу) проводилася з метою самостійного визначення курсантами ступеню значимості для них матеріальних потреб; потреби в безпеці; потреби в любові і приналежності; потреби у визнанні; потреби у самоактуалізації та подальшого окреслення зон незадоволених потреб, частково задоволених та задоволених потреб.

Міні-лекція про чинники прояву внутрішньої мотивації в особистості у навчальній та професійній діяльності спрямовувалась на усвідомлення курсантами детермінанти подальшого розвитку професіоналізму.

Виконання вправи «Колесо життя» дозволила курсантам визначити, яку сферу життєдіяльності необхідно вдосконалити, щоб жити гармонійно.

Групова дискусія «Вплив винагород на мотивацію» передбачала обговорення питання: «Що більше спонукає людей до здійснення певної діяльності – винагорода чи покарання?» У рамках дискусії учасникам пропонувалось розглянути і проаналізувати три наукові експерименти щодо впливу винагороди на ефективність діяльності та спрогнозувати результат кожного експерименту, сформулювати аргументи на захист своєї думки.

Виконання вправи «Шляхи задоволення базових психологічних потреб» передбачало роботу в групах, які отримали завдання запропонувати способи задоволення базових потреб (за класифікацією Е. Дісі) курсантів в умовах навчального закладу із специфічними умовами навчання, а саме: потреб у самодетермінації (потреба відчувати себе джерелом власної активності); у компетентності (потреба відчувати себе компетентним, знаючим та вміючим); у значимих міжособистісних стосунках (потреба бути включеним у значимі стосунки з іншими людьми в процесі діяльності).

Подальше обговорення запропонованих групами варіантів вирішення проблеми дозволило підсумувати, що задоволення цих потреб у певній

діяльності може зробити особистість мотивованою внутрішньо. Це і є основними факторами внутрішньої мотивації.

Таким чином, проведення інтерактивних занять з елементами тренінгу «Розвиток адекватної професійної мотивації у курсантів», яке проводилось з курсантами випускних курсів сприяло формуванню внутрішньої мотивації на навчання та подальшу службу в Національній поліції України.

Список використаних джерел:

1. Маркова А. К. Психология профессионализма. – М. : Международный гуманитарный фонд Знание, 1996. – 312 с.
2. Васильев В. Л. Юридическая психология : [учеб. для студ. вузов] / Васильев В. Л. – [3-е изд. доп. и перераб.]. – СПб. : Питер, 2000. – 624 с. : ил. – (сер. “Учебник нового века”).
3. Професійна мотивація працівників органів внутрішніх справ: вивчення та корекція: наук.-практ. посібник / Москаленко А. П., Кобзін Д. О., Стародубцев А. А.; відп. редактор проф. Соболев В. О. – Харків: Ун-т внутр. справ, 1999. – 98 с.
4. Чабанюк Н. І. Особливості мотивації молодого фахівця ОВС до професійної діяльності [Текст] : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06 / Чабанюк Наталія Іванівна ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2012. – 20 с.
5. Климчук В. О., Горбунова В. В. Внутрішня мотивація учбової діяльності молоді: теорія, методика, програма розвитку : моногр. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 110 с.
6. Климчук В. А. Тренинг внутренней мотивации. – СПб. : Речь, 2005. – 76 с.

